

ІСТОРІЯ

УДК 821.161.2(477.83):94(477.83)

Володимир ГАЛИК,
м. Дрогобич

ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІВАНА ФРАНКА НА ТЕРЕНАХ САМБОРА ТА САМБІРЩИНИ

У дослідженні простежено громадсько-політичну діяльність Івана Франка на теренах Самбірщини, а особливо у Самборі. На основі різного роду маловідомих джерел та літератури визначено, що активна громадсько-політична діяльність Івана Франка у цьому краї зумовлювалася його передвиборчою діяльністю 1895, 1897 та 1898 рр. З'ясовано, що під час цих кампаній вчений віднайшов низку матеріалів, які прислужилися йому для багатьох подальших праць, у яких він демонструє ганебні вчинки його конкурентів, масові підробки та фальсифікації, які негативно впливали на політичний розвиток краю.

Ключові слова: Іван Франко, громадсько-політична діяльність, Самбір, Самбірщина, передвиборчі кампанії.

***Halyk V. Ivan Franko's Public and Political Activity in the City of Sambir and Sambir District.** In the given research Ivan Franko's public and political activity in Sambir ditrict was outlined, especially the one pertaining to the city of Sambir. Based on a number of less publicized sources and literature it was discovered that an active public and political activity of Ivan Franko in this area was predetermined by his electoral activity in 1895, 1897 and 1898. It was found that during those campaigns the scholar obtained a range of materials which contributed to his many subsequent works. In them he demonstrates the disgraceful acts of his opponents and mass electoral fraud which negatively influenced region's political development.*

Key words: Ivan Franko, public and political activity, Sambir, Sambir district, electoral campaigns.

***Галик В. Общественно-политическая деятельность Ивана Франко на территории Самбора и Самборщины.** В исследовании прослеживается общественно-политическая деятельность Ивана Франко на территории Самборщины, особенно в Самборе. На основе различного рода малоизвестных источников и литературы определено, что активная общественно-политическая деятельность Ивана Франко в этом крае обусловлена его предвыборной деятельностью 1895, 1897 и 1898. Выяснено, что во время этих кампаний ученый нашел ряд материалов, которые послужили ему для многих последующих работ, в которых он демонстрирует позорные поступки его конкурентов, массовые подделки и фальсификации, которые отрицательно влияли на политическое развитие края.*

Ключевые слова: Иван Франко, общественно-политическая деятельность, Самбор, Самборщина, предвыборные кампании.

Постановка проблеми. Друга половина 90-х років XIX ст. у житті Івана Франка характеризується стрімким поштовхом його громадсько-політичної діяльності на теренах Підкарпаття. Це зумовлювалося тим, що у 1895, 1897 і 1898 рр. Радикальна Партія висувала І. Франка на посла віденського парламенту і галицького сейму, але, через виборчі маніпуляції адміністрації і провокації ідеологічних і політичних супротивників, без успіху. Пізніше, на початку XX ст. І. Франко стає бажаним гостем самбірської «Руської бесіди», провідні члени якої часто запрошували вченого для прочитання рефератів у Самборі. З огляду на це, у сучасній франкознавчій науці стає актуальним вивчення питання громадсько-політичної діяльності вченого на території Самбірщини, а особливо самого її центру – міста Самбора. Саме цей регіон став одним із важливих плацдармів інтенсивної громадсько-політичної діяльності Івана Франка в ході і після передвиборчих кампаній

Аналіз досліджень. Порушувана нами проблема уже розглядалася фрагментарно різними дослідниками-франкознавцями. В центрі їхнього зацікавлення перебували окремо взяті аспекти із громадсько-політичної діяльності Івана Франка на теренах Самбірщини [2, 5, 9]. Водночас взаємини І. Франка з просвітянами краю та його передвиборча діяльність на теренах Самбора і Самбірщини простежуються у спогадах І. Коссака [8], М. Жука [7], І. Филипчука [19]. Значне місце для дослідження посідає епістолярна спадщина – унікальне історичне першоджерело для реконструкції і дослідження тогочасної доби та простеження Франкової громадсько-політичної діяльності на теренах Самбірщини [1, 3, 4, 13–18, 24].

Мета статті – простежити перебіги подій у громадсько-політичному житті вченого на теренах Самбора й Самбірщини, визначивши тим самим його внесок у формування світогляду тогочасного населення краю.

Виклад основного матеріалу. Ативні відвідини Іваном Франком Самбора були пов'язані з його передвиборчою компанією до австрійського парламенту, у який він балотувався на депутата загальної курії [8, 48] в 1897 р. по окрузі Перемишль – Мостиська – Рудки – Самбір – Дрогобич – Підбуж [27, 20]. Лише за цей рік І. Франко зробив чотири візити в місто Самбір, під час яких виступав перед мешканцями міста та їх гостями з навколишніх сіл.

На мітингу у Перемишлі 8 січня 1897 р. І. Франко підкреслив, що «діяльність народного депутата є ненастанною війною». Спростовую-

чи чутки, що селяни не довіряють йому, І. Франко зазначав: «В усякім разі... я буду сам себе боронити та й за довір'ям жебрати не буду. Досить з мене, що моє сумління спокійне, що я чуюся чистим, що йшов чесно тою дорогою, котру вважаю за найліпшу... І будьте певні, що коли тепер упаду при виборах, а повиходять знов такі «любимці народу» як Телішевський, Подляшецький, Мандичевський і др., що в раді державній ані разу рота не отворили, то й це мене не здивує і не знеохотить до дальшої праці» [24, 88–89].

Під час передвиборчої компанії Іван Франко побував у селі Підгайчиках, яке знаходиться поблизу Рудок, що на Самбірщині. Тут відбулося народне віче, на якому він говорив про умови та порядок голосування, роз'яснював програму радикальної партії. Зауважимо, що селяни Підгайчиків самі запросили до себе І. Франка через відрядженого ними до нього посланця.

Жителі Самбора, як і всієї Самбірщини позитивно ставилися до кандидатури Івана Франка й в скрутні хвилини часто допомагали йому. Прикладом цього може бути те, що під час віча в Перемишлі жандармські агенти розшукували І. Франка і, помітивши це, селянин Деревляний з Плешевичів не лише зразу попередив його, а й допоміг уникнути арешту. Він разом з однопумцями переховував його протягом п'яти днів у селі Плешевичі. Але невдовзі І. Франко попросив їх, щоб уночі виїхати, тому що він хотів продовжувати свою агітаційну роботу. Для маскування він переодягнувся за селянина, щоб по дорозі не викликати підозри. Таким способом І. Франко доїхав аж до села Викоти Самбірського району, де, подякувавши за допомогу, розпрощався із своїми проводирями. У селі Викоти І. Франко, напевне, мав знайомих і подався до них [7, 215].

Кандидатуру І. Франка впевнено підтримували і мешканці Рудок. 27 січня 1897 р. він виступив у містечку, викриваючи несправедливість австрійської виборчої системи, і заохочуючи людей голосувати за тих кандидатів, які дійсно будуть відстоювати їх інтереси. На зустріч прийшло більше ніж 300 виборців. Коли під час виступу І. Франка бургомістр Ангельський звернув його увагу на те, що в залі є також селяни-поляки, то тоді той звернувся до них польською мовою з проханням не робити різниці у справі національності, а об'єднати свої зусилля в захисті селянських інтересів.

Своє бачення суспільної ситуації і проблеми галицького села виклав І. Франко на перемишльському зібранні 4 лютого, де були присутні майже 200 осіб. 15 лютого І. Франко побував з агітаційною метою у Дрогобичі. На всіх цих зборах присутні офіційно висунули його кандидатуру як парламентського посла від четвертої і п'ятої курій. На під-

тримку І. Франка, але без його участі, проводилися також збори у Луці (9 лютого) і Нижанковичах (11 лютого) [9, 120].

28 січня 1897 р. чотириста селян та міщан Самбора слухали промову І. Франка і підтримували його кандидатуру на виборах до Австрійського парламенту. Невдовзі, 7 лютого цього ж року, самбірчани знову мали okazji спілкуватися з І. Франком у залі українського клубу. Виголошуючи промову до зібраних, він підкреслив, що селяни і міські робітники та ремісники мають спільні інтереси і тому повинні разом боротися за свої права, обирати представників до органів державної влади [5, 12]. Такий же візит у Самбір І. Франко здійснив 9 лютого цього ж року.

Про агітаційну роботу вченого перед виборами дізнаємося й із листа крайового адвоката Самбора Лукіяна Гумецького до Івана Франка. У своєму листі від 23 лютого 1897 р. він пише, що маршалковий комітет розпочав «предвиборче собрание вь салі (залі – В. Г.) ради повітової, на К[о]шаровь стане зь впроти кандидатик Д[окто]ра Леховській. Порозумівшись сь Д[окто]ром Чайковским прошу Вась приїхати вь четвергь рано на то собрание. Буде то дуже парламентарно, если оба кандидати стануть себе вь очи, а якь нибудь маршалковичи не обвищуют того собрания надто публічно, то уже річею нашою будеть собрати тамь такь простий народь якь і інтелігенцію Вашой кандидатурі приклонну. Сегодня в Самб[орі] другий день правибори, ми до теперь вь меншинстві, хотия на потім доси доперва 2 хлоп[и] [по]шли за не нашою митою. Сегодня вечеромь однакь скликують иншеми. Жиди собрани, где представлять Леховского яко антесемиту» [4, 391–392].

25 лютого 1897 р., Іван Франко знову відвідав Самбір, де під час виступів ділився з слухачами своїми політичними поглядами та уподобаннями [5, 12]. Також під час агітаційної роботи І. Франко представляв свої «Десять заповідей для виборців», у яких зауважував: «Подаємо вам тут, брати виборці з менших посілостей, десять рад, як маєте держати ся в день виборів, аби як найменше зазнати неприемностей, а як найбільше мати певність, що ваш голос буде пошанований і ваш кандидат одержить більшість. Прочитайте їх уважно та заховайте в памяти» [21, 221–222].

10 березня 1897 р. Л. Гумецький закликає І. Франка приїхати у Самбір, щоб бути присутнім на виборах, пишучи: «Рівночасно написали ми письмо до ред[акції] Реваковича сь пропозицією, щоби ізь мисть наших кандидативаль бо і Стрийські годяться на тее, а наші мазури зь Рашковського недоволені та сами пропонували то адв[оката] Віца, то ще когось. Будьте такі добрі, если виходите, чим скорше поговорити на Рев[ковича] щоби [с]прияль, та щоби вь неділю приїхаль. Танець виборовий уже на-

чинаєсь, уже позїздились поторічні хруні, а гієни виборчі із повіт[ового] виділу шибаяються уже на всі боки» [3, 349–350].

Незважаючи на шалений тиск своїх політичних недругів через пресу, офіційної влади безпосередньо в ході виборів на місцях, І. Франко все ж таки отримав значне число голосів. На виборах 11 березня 1897 р. він мав 320 із 506 голосів (у Мостиськах – 85, Перемишлі – 78, Рудках – 70, Дрогобичі – 44, Самборі – 43) [9, 121–122]. Але це не вплинуло на загальний результат – у виборчій компанії 1897 р. українські політичні сили зазнали краху, з 78 галицьких послів до віденського парламенту потрапило лише 9 українців. Опозиційні народовці, які спільно вели виборчу акцію, хоч і не виставили проти І. Франка свого кандидата, проте кандидатуру його не підтримували, ставилися до неї неприхильно, а деколи і ворожо. Та все ж на виборах до загальної курії І. Франко отримав 320 голосів, а його опонент – демократ (польського походження) доктор Вітольд Левицький одержав 506 голосів. Це свідчить, що українське селянство, робітники, єврейська і польська біднота підтримували І. Франка, але влада за допомогою терору та шахрайства вирвали у нього практично його перемогу [8, 49].

Пам'ятаючи про своїх виборців, І. Франко 20 березня 1897 р. у «Громадському голосі» виступив із статтею «Подяка», де особливо відзначив сміливість своїх прихильників, зауважуючи: «Браття виборці з повітів Перемиського, Мостиського, Самбірського і Дрогобицького! Прийміть щирю подяку за вашу геройську твердість в боротьбі за ваше право і ваші інтереси... Браття! Хоча темна сила тепер ще взяла верх над нами, не тратьмо надії» [25, 1].

Вивчаючи статистику виборів у Галичині впродовж 1876 і 1883 рр., І. Франко резюмує: в українських виборчих округах абсолютне число виборців поступово зменшується. В середньому по селах Галичини на 100 мешканців випадає майже 10 виборців, а у містах їх мало що більше 6-ти. Це зумовлено тим, що в містах проживає дедалі більше пролетаріату, який не платить ніяких прямих податків, ніж по селах. Хоча присутні такі міста, які мають обширні передмістя з сільським характером (до таких міст належать Самбір, Стрий і Коломия), і це в згаданому співвідношенні є корисним, тому, що на 100 мешканців, виборців припадає трохи більше ніж у інших містах [22, 388–391].

Досить цікавим для І. Франка стало вивчення «Статистичних таблиць щодо виборчої реформи в містах», які були складені Здиславом Гашинським. Ця праця була виконана крайовим філіалом за дорученням сейму у 1888 р., її мета – згромадити матеріал і на його основі розробити нове положення про вибори для 30-х більших галицьких міст. Не

звертаючи увагу на цифри оповідей і пропозицій щодо вигляду нової виборчої організації у містах, І. Франко зосереджується лише на деяких правдивих висновках пана Гашинського. У загальному числі виборців першість займає Коломия (4 000 виборців) і Дрогобич (3 266 виборців). Понад 2 000 виборців міста Тарнів, Самбір, Снятин, Сокаль, Перемишль і Яворів. Від 1 000 до 2 000 виборців має 10 міст, в тому числі Станіславів, Броди, Жовква, Бережани, Бохня, Золочів і Жешув і тільки 8 міст мали 500–1000 виборців [23, 392–393].

Студіюючи матеріали статистичного бюро «Wiadomości statystycznych o stosunkach krajowych», який вміщує найважливіші підсумки перепису населення від 31 грудня 1890 р., І. Франко зазначає, що густота населення в Галичині різноманітна. Разом із зростанням загальної кількості населення краю, ще жвавішими темпами зростає кількість людності у великих містах [20, 312–313]. Дуже цікавими для І. Франка виявилися дані про співвідношення чоловічої та жіночої статі в Галичині. Під час перепису чоловіків, включаючи тих, що перебували на військовій службі, зафіксовано 3 260 438, а жінок – 3 347 385. Зіставляючи цифри, І. Франко визначив, що на 1 000 осіб чоловіків припадає 493, а жінок – 507. З 74-ох регіонів, лише у двох виявилось понад 51 відсоток чоловічого населення, а саме у перемиському (523 чоловіки на 1000 мешканців) і ярославському (512 чоловіків на 1 000 мешканців). В обидвох випадках це пов'язане з тим, що в на цих місцевостях знаходилось розташування значних військових гарнізонів. Окрім цих регіонів, незначну перевагу чоловічого населення (переважно не більше 1 відсотка) мають такі повіти: Станіславівський, Стрийський, Самбірський, Турківський – тобто гірські або підгірські райони Східної Галичини [20, 314].

Вибори 1897 р. до загальної курії ввійшли в історію, як «криваві». Вони коштували селянам і робітникам Галичини 9 вбитих, 29 поранених і близько 800 заарештованих (І. Франко наводить трохи інші дані: вбито 10, поранено 30 і заарештовано 500 чоловік [26, 196]). Так представили себе часи режиму колишнього цісарського галицького намісника, пізнішого австрійського прем'єр-міністра графа Баденього, режиму, який після нього плавно впроваджували намісники Галичини князь Євстахій Сангушко, граф Пінінський і граф Андрій Потоцький [8, 48]. Пізніше про вибори 1897 р. І. Франко писав: «...Біля моїх вікон у Львові, день у день водили десятки закованих і скатованих селян (русинів і поляків), яких тягнуто до в'язниці за вбивство виборчого комісара, до мене хорого, німецького і розбитого, день у день і ніч у ніч надбігали розполохані «легальністю» виборів міщани та селяни то з Комарно, то з Цеброва, то

з мостиського, то з перемиського, то з бозна-яких інших повітів, благаючи поради й бодай захисту, переночувати їх та прогодувати кілька день, поки минуть страховища легальних виборів» [2, 144–145].

На початку 1900-х рр. Іван Франко надалі продовжує відвідувати Самбір. Це було зумовлено тим, що самбірська «Руська бесіда» запрошувала доктора до себе з відчитами. **Одним із ініціаторів цього був кореспондент Івана Франка з кола самбірських крайових адвокатів Данило Стахура.** Стахура Данило (1860-1938), суспільний і політ. діяч, адвокат, посол до австрійського парламенту від Національно-Демократичної Партії протягом 1907–1911 рр. У 1914 р. вивезений росіянами до Сімбірська [6]. В період листопада 1918 по травень 1919 рр. Стахура Данило обіймав пост бургомістра (голови міста) Самбора [12]. Був членом Української Національної Ради, пізніше суддею на Закарпатті та діячем «Просвіти». Помер у Празі [6].

Із листів Д. Стахури докладніше довідуємося про громадсько-наукову роботу, а саме читання рефератів Івана Франка у Самборі. Поштовхом до такої активної участі у читанні рефератів стала активна співпраця Д. Стахури з І. Франком. Так, із листа Д. Стахури від 15 березня 1901 р. дізнаємося, що саме автор займався організацією відчитів вченого. Саме тут мова йде про те, що І. Франко мав прочитати реферат в Перемишлі у вівторок 19 березня 1901 р. Також самбірський адвокат просить Івана Франка передати зразок тексту реферату з метою його погодження із тутешнім староством. Рекламу про це мала розмістити на своїх шпальтах газета «Діло» [15, 87]. У наступному листі від 16 березня 1901 р. Д. Стахура повідомляє вченого, що запланована зустріч переноситься на середу 20 березня 1901 р. через те, що тутешній магістрат помилився, оскільки не зауважив, що зала де мав відбутися відчит реферату була уже орендована. Також із листом Д. Стахура подає рекламну інформацію до газети «Діла», та просить І. Франка, щоб той повідомив про свій приїзд [18, 303–304].

Така співпраця І. Франка з Перемишлем наштовхнула Д. Стахуру організувати відчити вченого у Самборі. Так у листі від 20 вересня 1903 р. адвокат пише, що «Виділ рускої Бесіди в Самборі має честь попросити Вас кілька відчитів, ели се можливо за кожним разом в суботу? Бажанем нашим було би щоби відчити тії причинилися до оживлення цілої нашої громади в Самборі, а не сумніваємо ся, що імя Ваше до осягнення сеї цілі багато причинити ся може. Просимо про те ще раз не відказувати нам своєї помочи...». Цей лист був підписаний представниками рускої «Бесіди» в Самборі: секретарем Іваном Чайковським та «председателем» доктором Стахурою [16, 399–400].

Із подальших листів Д. Стахури до Івана Франка дізнаємося, що запрошення І. Франко отримував тричі: перша зустріч відбулася 24 жовтня 1903 р. [13, 495–496] Про другу зустріч знаємо, що вона відбулася, проте нема чітко визначеної дати і можемо лише припускати, що це сталося десь у суботу наприкінці жовтня, або ж в суботу першої половини листопада [1, 13, 17]. Третя ж зустріч пройшла також у суботу 28 листопада 1903 р. [14, 507–508] Також, крайовий адвокат повідомляє вченого яким чином можна доїхати до Самбора: «Если Вам проте лиш здоровья позволяе, то віджалуйте хвильку часу і [пожалуйте] ся до Самбора... новим потягом на Рудки, приступ дуже вигідний. До Самбора приїздить ся ½ до 7-мої вечером, а можна відїхати на другий день ½ до 6-тої рано знов на Рудки, в 8-мїй на Перемишль, в 10-тїй на Стрий» [17, 483–485]. Метою цих відчитів мало бути те, що вони повинні були додати самбірчанам та усій інтелігенції «духа і витривалости» та скріпити віру в надію на кращі обставини, оскільки «інтелігенция руска на провінції складаюча ся із самих трусливих державних урядників послїдним часом піднепала мощно на дусї» [17, 483–485].

Щодо тогочасної самбірської «Бесїди», то вона була розміщена в трьох кімнатах, які винаймались у п. Гендзїнського, на партері, навпроти костьолу оо. бернардинів. До самбірської «Бесїди» в цей час входило приблизно 50 членів місцевої і позамісцевої інтелігенції. Члени поділялися на звичайних і надзвичайних. Звичайними членами могли стати урядовці й священики. Вони сплачували внесок, який сягав одного ринського щомісячно. Надзвичайними членами були студенти із вищих шкіл, які мали невелику зарплату або ж утримувалися за кошти адвокатських канцелярій. Останні вносили по 50 кр. щомісячно, проте переважно не платили, бо управа «Бесїди» анулювала їхні вклади на загальних зборах товариства як такі, що їх важко стягнути. Надзвичайні члени не мали ні активного, ні пасивного виборчого права на загальних зборах товариства. Однак вони були рушійною силою «Бесїди», постійно вносили заклики й ідеї, надавали колориту різним урочистостям, а самим важливим було те, що вони українізували «Бесїду», оскільки одна її частина репрезентувала «руський напрям» [19, 526].

Найбільш активними з тогочасної самбірської молоді були студенти права: Іван Коляджин (суддя), Іван Білінський (адвокат у Самборі), Іван Мацюрак, Лев Рожанківський та інші. Були також і патріоти – народівці. Ці студенти були душею всіх зборів, відчитів, святкувань, різних імпрез. Відвідували також «Бесїду» два брати Криницькі: Макс і Риньо, які були синами гімназійного професора-історика, завідувача польського клубу в Самборі [19, 527].

Важливу роль у діяльності «Бесіди» відігравали її старші учасники: Клим Топільницький, комісар скарбового уряду, судові радники Іполіт Копистянський, Йосиф Кульчицький, меценат українських письменників Василь Келяновський, вихованець оо. василіан у Лаврові та Ставропігії, котрий перед смертю змінив греко-католицький обряд на латинський; Філарет Гладилевич, комісар скарбового уряду; Микола Лашкевич, Еміль Пашкевич і М. Слюзар, гімназійні професори; о. І. Гмитрик, катехит гімназії; о. Лев Щавинський, шамбелян і парох Самбора; о. Михайло Ортинський, катехит учительського семінару; Т. Білинський, професор учительського семінару; о. Фр. Рабій, катехит дівочої школи; Н. Устіянович, військовий ветеринар, і доктор Йосиф Кос, військовий лікар. Дещо пізніше прибули до Самбора проф. Ф. Колесса, лісовий радник Марганець і доктор Д. Стахура. З околиці належали до «Бесіди» парох села Ваневичів о. Микола Боберський; о. Дм. Гординський, парох села Кульчиців, та ще кілька інших священиків [19, 527].

Вищезгадані члени товариства «Бесіда» управляли духовним та культурним життям у місті та поза ним. Виразний український напрям «Бесіди» репрезентували такі члени, як Ф. Гладилевич, Й. Кульчицький, М. Ортинський, Фр. Рабій, а «серцем» гуртка молодих народоців був Т. Біленький, який керував всіма проектами щодо творення нових культурних осередків. Вони і підтримали ініціативу Д. Стахури запросити Івана Франка до «Бесіди» з відчитом. Запрошувати його на «Бесіду» для них було трохи небезпечною і ризикованою справою, адже І. Франко був соціалістом. Це могло викликати неприємності, тому що еліта «Бесіди» переважно складалася із цісарсько-королівські урядовців та священиків. Щоб зробити доповідь І. Франка «безпечною», його ставили другим після директора української гімназії в Перемишлі Гр. Цеглинського, який був добре відомим тоді драматургом [19, 527].

Для виступів І. Франка було орендовано найкращу залу в Самборі – в готелі Букетинського. Послухати доповідача прийшла шкільна молодь вищих гімназійних класів і курсів учительського семінару. У своїх виступах І. Франко вів мову про духовне відродження та закликав молодь до праці над культурним розвитком народу. Після одного із виступів вчений відвідав бібліотеку «Бесіди», де зацікавився журналом релігійної літератури «Християнське читання», який пізніше за згодою керівника «Бесіди», обміняв через Наукове товариство ім. Шевченка у Львові на белетристику [19, 527–528].

У 1913 р. Франко знову відвідує Самбір. В цей час І. Франко представляє населенню свою поему «Мойсей» по різних містах Галичини і Буковини. Очевидно, що головною метою його візиту у Самбір й була презентація поеми «Мойсей». Сама зустріч з слухачами відбулася 7 квіт-

ня 1913 року. Про виступ І. Франка у Самборі своїх читачів газета «Діло» повідомила ще 4 квітня: «Самбір. Вертаючи з Турки, буде читати д-р І. Франко дня 7 с. м. в понеділок, о год. 8 вечора, в залі «Руської Бесіди» свою поему «Мойсей» [11]. Ця зустріч відбулася в запланований день і годину, достовірно підтвердження віднаходимо у львівській газеті «Нове слово». Подана тут інформація констатує: «З Самбора пишуть нам: Дня 7 цвітня с. р. приїхав до нашого міста др. Іван Франко з відчитом своєї безсмертної поеми «Мойсей». Не лише дорослі, а й учнівська молодь виїшла зустрічати великого письменника на залізничну станцію [10].

Висновки. Терени Самбірщини для І. Франка стали плацдармом для громадсько-політичної діяльності в ході передвиборчої агітації під час виборів до Австрійського парламенту у 1897 р. Він брав участь у виступах перед населенням у різних місцевостях Самбірщини під час яких розділяв свої політичні погляди та міркування із слухачами, склав для них своєрідну програму поведінки під час голосування. Чимало разів відвідував Самбірську «Бесіду», де налагоджував контакти із самбірською молоддю та елітою, представляв населенню у Самборі свою безсмертну поему «Мойсей».

ЛІТЕРАТУРА

1. [Стахура] Д. Листівка до Івана Франка від 21 жовтня 1903 р. із Самбора / Д. Стахура. – І. Л. – Спр. 1634. – С. 305–306.
2. Грицак Я. «...Дух, що тіло рве до бою...»: Спроба політичного портрета Івана Франка / Ярослав Грицак. – Львів : Каменяр, 1990. – 177 с.
3. Гумецький Л. Лист до Івана Франка від 10 березня [1]897 р. із Самбора / Л. Гумецький. – І. Л. – Спр. 1610. – С. 349–350.
4. Гумецький Л. Лист до Івана Франка від 23 січня [1896] р. із Самбора / Л. Гумецький. – Відділ рукописних фондів та текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України (Далі – І. Л.). – Спр. 1613. – С. 391–392.
5. Дем'ян Г. Таланти Бойківщини / Григорій Дем'ян. – Львів : Каменяр, 1991. – 325 с.
6. Данило Стахура // Енциклопедія українознавства. У 10-х т. / [Гол. ред. Володимир Кубійович]. – Львів : НТШ, 2001. – Т. 8. – С. 3042.
7. Жук М. Іван Франко в Перемишлі та околицях напередодні виборів / М. Жук // [Дей О. І. упор. Спогади про Івана Франка]. – К. : Дніпро, 1981. – С. 212–216.
8. Коссак І. Іван Франко та його брати / І. Коссак // Україна. Науковий дво-місячник українознавства. – К. : Державне видавництво України, 1926. – Кн. 6. – С. 164–169.
9. Кріль М. Іван Франко в австрійському виборчому процесі 1890-х років / Михайло Кріль // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич : Коло, 2005. – Вип. ІХ. – С. 115–125.
10. Оповідки. Де наші академіки? // Нове слово. – 1913. – 12 цвітня. – Ч. 484. – Рік. ІІ. – С. 5.

11. Оповідки. Самбір. // Діло. – 1913. – 4 цвітня – 22 марта. – Ч. 8357. – Рік XXXIV. Ч. 75. – С. 6.
12. Самбор [Електронний ресург]. – Режим доступу: <http://wwhp.ru/sambor.htm>; Семчишин В. Історія міста Самбора // http://www.sambir.org/?page=history_sambir.
13. Стахура Д. Лист до Івана Франка від 14 жовтня 1903 р. із Самбора / Д. Стахура. – І.Л. – Спр. 1624. – С. 495–496.
14. Стахура Д. Лист до Івана Франка від 14 листопада 1903 р. із Самбора / Д. Стахура. – І. Л. – Спр. 1624. – С. 507–508.
15. Стахура Д. Лист до Івана Франка від 15 березня [1901] р. із Перемишля / Д. Стахура. – І. Л. – Спр. 1614. – С. 87.
16. Стахура Д. Лист до Івана Франка від 20 вересня 1903 р. із Самбора / Д. Стахура. – І. Л. – Спр. 1621. – С. 399–400.
17. Стахура Д. Лист до Івана Франка від 22 вересня 1903 р. із Самбора / Д. Стахура. – І. Л. – Спр. 1624. – С. 483–485.
18. Стахура Д. Листівка до Івана Франка від 16 березня 1901 р. із Перемишля / Д. Стахура. – І. Л. – Спр. 1634. – С. 303–304.
19. Филипчук І. Спомини про великого бойка (Івана Франка). І. Іван Франко в Самборі / І. Филипчук // Гнатюк М. [упор. Спогади про Івана Франка]. – Львів : Каменяр, 1997. – С. 526–530.
20. Франко І. Скільки нас є? / Іван Франко // Зібрання творів у 50-ти т. – Т. 44. – Кн. II. – К. : Наукова думка, 1985. – С. 312–317.
21. Франко І. XXVIII. Десять заповідей для виборців / Іван Франко // Франко І. В наймах у сусідів. Збірник праць писаних польською та німецькою мовами в перекладі з поясненнями та додатками автора. – Львів : Загальна друкарня у Львові, 1914. – Т. I. – С. 222–224.
22. Франко І. Галицька статистика виборча з років 1876 і 1883 / Іван Франко // Зібрання творів у 50-ти т. – К. : Наукова думка, 1984. Т. 44. – Кн. I. – С. 382–395.
23. Франко І. Із крайової статистики / Іван Франко // Зібрання творів у 50-ти т. – К., 1985. – Т. 44. – Кн. II. – С. 392–396.
24. Франко І. Лист І. Франка до Тимофія Микити від 18 січня 1897 р. / Іван Франко // Франко І. Зібрання творів у 50-ти т. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 50. – С. 88–89.
25. Франко І. Подяка / Іван Франко // Громадський голос. – 1897. – 1 апріля. – Рік III. – НР. 7. – С. 1.
26. Франко І. Поляки і русини / Іван Франко // Будівничий української державності. Хрестоматія політологічних статей Івана Франка. Упорядник Д. Павличко. – К. : Києво-Могилянська академія, 2006. – С. 196–209.
27. Шалата М. Свята великість поета / М. Шалата // Вибрані твори Івана Франка : В 3-х т. Т. 1 : Поезії, поеми. 2-е вид., доп. / [Ред. колегія : Скотний В. Г. та ін.]. – Дрогобич : Коло, 2005. – С. 7–80.

КУРСОВА СИСТЕМА ОСВІТИ НА ДРОГОБИЧЧИНІ У РОКИ НАЦИСТСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ (1941 – 1944)

У статті висвітлено функціонування системи курсів, які діяли на теренах окупованої нацистами Дрогобицької області УРСР у 1941 – 1944 рр. Розкрито діяльність таких курсів: 1) для осіб, зайнятих у сільському господарстві та ремісництві; 2) для чиновників і службовців; 3) для працівників соціально-гуманітарної (освітньої, просвітницької, медичної) сфери.

Ключові слова: освіта, курси, Дрогобиччина, нацистська окупація 1941 – 1944 рр.

Haliv M. The System of Educational Courses in Drohobych District during the Nazi Regime (1941 – 1944). The article deals with the functioning of course system, which was introduced on the territory of Drohobych region of the USSR, occupied by the Nazis between 1941 and 1944. The following specific courses are disclosed: 1) for persons employed in agriculture and craftsmanship; 2) for officials and administrative staff; 3) for employees of social and humanitarian (educational, cultural and medical) sector.

Key words: education, course-training, Drohobych ditrict, Nazi occupation of 1941 – 1944.

Галив Н. Курсовая система образования на Дрогобыччине в годы нацистской оккупации (1941 – 1944). В статье освещено функционирование системы курсов, действовавших на территории оккупированной нацистами Дрогобычской области УССР в 1941 – 1944 гг. Раскрыта деятельность таких курсов: 1) для лиц, занятых в сельском хозяйстве и ремесленничестве; 2) для чиновников и служащих; 3) для работников социально-гуманитарной (образовательной, просветительской, медицинской) сферы.

Ключевые слова: образование, курсы, Дрогобыччина, нацистская оккупация 1941 – 1944 гг.

Постановка проблеми. У сучасних реаліях України зростає суспільний та науковий інтерес до складних, часто суперечливих подій Другої світової війни. Історики намагаються об'єктивно, різнобічно і глибоко висвітлити різноманітні аспекти згаданої проблеми, зокрема значну увагу присвячують умовам життя українського суспільства в період гітлерівської окупації (1941 – 1944 рр.). Помітне місце у їхніх наукових пошуках займає дослідження системи освіти різних окупованих регіонів України. У цьому контексті актуальним є й висвітлення такої форми під-